

3. Afvigende trosbekendelser og heterodoxi.

11 Oktober 1771. Reskr. til biskop Harboe, at kvækerne ubehindret må holde gudstjeneste i et af Th. Lillie på hans plantage på St. Croix opført hus. Sæll. tegn. nr. 359.

26 Marts 1772. Den kejserlige chargé d'affaires havde andraget på, at det måtte tillades gesandtsabet at oprette et fast romersk katolsk kapel i København. Biskop Harboe havde ytret store betænkeligheder derved og i ethvert tilfælde ønsket, at der skulde forlanges ret til ligeledes at oprette et luthersk kapel i Wien; men kongen har resolveret, at kapellets oprettelse skal tillades uden videre påstand om lige frihed for de lutherske i Wien, samt at

kancelliet nærmere skal bekendtgøre de katolske konditionerne. — Kancelliet indstiller, at kapellets opførelse bevilges således, at de holde sig de forhen gjorte anordninger efterrettelige. — Resolution: Det kejserlige hof tilkendes, at kapellets oprettelse ikke kan bevilges, med mindre de lutherske nyde samme frihed i Wien. — Det danske kancellis Rotuli.

— 1775. En Jøde, dr. med. Salomon Theophilus de Meza, har forespurgt, om en søn af ham, der studerede medicin, kunde tage doktorgraden ved Københavns universitet. Fakultetet anbefalede andragendet. — Konsistorium erklærede: . . »Da det høyyiseligen ved Universitetets Fundats dens 51de Post er forbuden at promovere nogen af nogen anden Lærdom in Gradum Doctoris, hvilket og kunde medføre Forargelse og andre skadelige Følger, om saadant blev tilladt, hvorom en Jøde navnlig Pollack før skal have ansøgt, men ham ikke bevilget: Saa driste vi os ikke til allerunderdanigst at tilråde, at Jøder i Almindelighed heretter ved Universitetet promoveres til Doctores medicinæ«. På kancelliets spørgsmål, hvorledes man forholdt sig hermed andre steder, oplystes det, at i Leiden og Utrecht promoveres Jøder ligesom kristne, i Halle ved et opslag. Andre steder nægtedes der dem promotion. Konsistoriet udtalte sig atter stærkt imod, at den her skulde tillades. — Resolution 21 Avg. 1776, at da det er tilladt udenlands promoverede Jøder at praktisere endog iblandt kristne, synes det upassende, at denne rettighed kun skulde erhverves udenlands, hvor det er bekendt, at doktorgraden mange steder kan købes. »Thi give Vi Eder hermed tilkiende, at Vi efter slige Omstændigheder allernaadigst have bevilget, at Supplicantens Søn, Justus Zadig de Meza, naar han har aflagt offentlig Prøve paa sin Duelighed, maae ved bemeldte Kiøbenhavns Universitet promoveres til Dr. Med., dog med saadan Indskrænkning, at Promotionens Formularer saaledes indrettes, at det særlig i Henseende til Eeden kunde blive uden alt Anstød og passe sig paa en Jøde, og

at jus docendi et disputandi ex suprema cathedra derved udelades«. — Konsistoriums prot. 1775 nr. 31, 32, 164, 165. Sæll. tegn. 1776 nr. 454.

12 Maj 1779. Det tillades med en del af biskop Harboe foreslåede indskrænkninger, at katolske arbejdere på Schimmelmanns geværfabrik må holde deres gudstjeneste i et dertil indrettet hus. — Rotuli.

17 Januar 1781. En sorenskriver Horn har andraget, at hans hustru, der er reformert, må gå til alters hos en luthersk præst. — Biskop Schmidt fraråder dette; så længe hun bekender sig til den reformerte religion, kan ingen præst med god samvittighed tage hende til alters. — Kirkeinspektionen citerer ritualets udtrykkelige forbud mod, at fremmede trosbekendere gå til alters i vor kirke, før de ere underviste i vor religion og have frasagt sig deres egen. — »Cancelliet skulde dog holde det betænkeligt at nægte hende at communicere med den lutherske Menighed, naar hun af Præsten forud er oplyst om vor Troes Lærdom, især i Henseende til denne Artikel, ligesom det og synes haardt at nægte hende eller nogen Reformert Sacramentet paa det Yderste, naar de forlanger at meddeles dette«. — Resolution: »Om nogen Præst godvillig er at formaae til at betiene Supplicantens Hustru med den hellige Nadvere, da ville Vi dertil give Vores allernaadigste Tilladelse, men i Eenrum, og at ingen uden hendes Mand, om han det forlanger, tillige med hende communicerer«. — Rotuli.

21 Februar 1781. Præsterne i Helliggeist sogn have klaget over den afgang, de led i deres indtægter ved at der boede 130 jødefamilier i sognet, og andraget på, at der må pålægges dem en kirkeskat. Magistraten og biskoppen have anbefalet, at en sådan skulde pålægges alle Jøder i byen. Kancelliet fraråder dette, da kun det ene sogns præster have andraget derom. — Kancelliets forestilling approberes. — Rotuli.

— 1782. Prokansler Cramer i Kiel har måttet klage over, at professor Wiggers meget tydelig har erklæret sig

uenig med det herskende lærebegreb. Det er ham meget imod at blive regnet til inquisitores hæreticæ pravitatis; men han har ikke turdet tie, da Guldberg og prins Fredrik alvorlig have pålagt ham at bemærke sligt. »Der Hr. Dr. Balle würde diesz nebst andere, die mich gern verletzen möchten, gewiss zu seinem Ziele gebrauchen gewusst haben«. Han beder den 1ste deputerede i det tyske kancelli, A. G. Carstens, at sørge for, at angivelsen ikke skal have indflydelse på Wiggers lykke. Han kan blive professor i latin og italiensk, for at han ikke længer skal læse over filosofi. — Den Bøllingske brevsamling.

1 Avgust 1791. Af et brev fra Guldberg til Schack Rathlou: Je suis allé à Christiansfeld voir une bonne fois cet établissement singulier, qui a le plus beau dehors et cache si joliment et son interieur désotique et la politique manqué, qui protégé ces fins et raffinés Jesuites Lutheriens. — Ravnholt.
